

Masallardaki “Cadı” Prototipinin Türk Televizyon Dizilerine Yansıması: Yasak Elma Dizisi Örneği

The “Witch” Prototype in Fairy Tales and Its Reflection in Turkish Television Series: Example of *Yasak Elma* Series

Nazlı ŞENTÜRK¹
Gülsemin MISIRLI²

¹Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

²Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü, Tokat, Türkiye

ÖZ

Masallar, sözlü anlatı türünün en eski örneklerinden birini oluşturur. Nesilden nesile aktarılan masallar, günümüze kadar gelerek önemini ve değerini korumayı başarmışlardır. Çeşitli tiplerin olduğu masallarda en önemli prototiplerinden biri cadılardır. Neredeyse her masalda bulunan cadılar çoğunlukla çok çirkin, yalnız yaşayan, otlardan anlayan, büyü yapabilen ve zehir saçan kadınları temsil etmektedir. Bu makalenin konusunu, masallardaki “cadı” prototipinin Türk televizyon dizilerine yansıması oluşturmaktadır. Böyle bir çalışma yapılmasının temel amacı, masallarda yer alan “cadı” prototipinin, dizilere nasıl yansıtıldığını ortaya koymaktır. Çalışmada ilk olarak, masalların yapısı, masal kişileri ve masalların ideolojisine, ardından cadı kavramı ve masallarda cadıların nasıl tasvir edildiği üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise, Yasak Elma dizisinde yer alan ve masallardaki cadı tiplerini andıran kadın karakterler eleştirel söylem analizi doğrultusunda incelenmiştir. Sonuç olarak, masallardaki “cadı” prototipi ile Yasak Elma dizisinde yer alan kadın karakterler arasında paralellik olduğu gözlemlenmiştir. Dizide örneklem olarak seçilen kadınların tıpkı masallardaki cadılar gibi, ataerkil düzene karşı çıktıkları ve bunun sonucunda cezalandırıldıkları tespit edilmiştir. Çalışmada alanda yapılan diğer çalışmalarla ortak sonuçlara ulaşılmıştır denilebilir.

Anahtar Kelimeler: Masallar, televizyon dizileri, cadılar, *Yasak Elma*

ABSTRACT

Fairy tales have been the oldest form of narratives, which have been handed from generation to generation without losing its importance and value. One of the most important prototypes in fairy tales with various types is the witch. Witches, who are present almost in all fairy tales, are often depicted as ugly and lonesome women who have a thorough knowledge of herbs and weeds and use them to make enchantments and poisons. The focus of the current study is to explore the reflection of “witch” prototypes in Turkish television series. For that purpose, the concept of witch and the way witches are depicted in fairy tales were reviewed. The study first focused on the structure of fairy tales, fairy tale characters, and the ideology of fairy tales, followed by the concept of witch and how witches are depicted in fairy tales. Then, a critical discourse analysis was carried out to investigate the female characters who resemble witches in fairy tales in the television series *Yasak Elma*. The results showed similarities between the witch prototype in fairy tales and the female characters in *Yasak Elma*. Just like the witches in the fairy tales, the female characters in the show tend to challenge the patriarchal system and, therefore, often catch in the neck. It can be said that the study shared common results with other studies conducted in the field.

Keywords: Fairy tales, TV series, witches, *Yasak Elma*

Geliş Tarihi/Received: 21.03.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 11.09.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 16.10.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Gülsemin MISIRLI

E-mail: gulsemin.misirli@gop.edu.tr

Cite this article as: Şentürk, N., & Misirli, G. (2023). The “witch” prototype in fairy tales and its reflection in Turkish television series: Example of *Yasak Elma* series. *Communicata*, 26, 8-14.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Tarihin en eski sözlü anlatı türlerinden birini masallar oluşturur. Kuşaktan kuşağa aktarılan masallar, geçmişten günümüze kadar gelerek önemini ve değerini korumuştur. Birçok işleve sahip olan masalların, sadece eğlence ve çocuklar için bir tür olarak algılanmaması gerekmektedir. Zira masallar mesajlarla

yüklüdür ve toplumsal gerçeklikle sıkı bir ilişki içerisindedir. Sezer, “Masal, bir hayal disiplindir” der. Ona göre, hayal oluşumuna sebep olan ihtiyaçları iyi yakalar ve onları, arzuları tatmin edecek estetik bir şekilde örgütler. İdeolojik bir aygıt olarak özgürce kullanılan masal, “arzu”yu etkin bir biçimde kullanır (Sezer, 2017, s. 9–10). Gerçekten de masallar, sadece eğlendirmek ve bilgilendirmek amacıyla anlatılan edebi bir olmayıp aynı zamanda doğru ile yanlış, iyilik ile kötülüğü, zenginlik ile yoksulluğu, güzellik ile çirkinliği, toplumsal cinsiyete dair rolleri de içeren alt mesajlarla yüklü anlatımlardır. Böylece Yetkiner’in de (2021, s. 308) vurguladığı gibi, masallar toplumda egemen olan ideolojiler hiçbir şiddet ya da güç kullanmadan kendini tekrarlamakta ve masalı dinleyen kişilerin hâkim görüşü benimsemesi beklenmektedir.

Cadı kadın tiplmesi, masallarda sıklıkla yer almaktadır. Kötülükle özdeşleştirilen cadılar masallarda şefkat ve anaçlıktan yoksun kadınlar olduğu gibi erkeğin iktidarına ortak olmak isteyen, itaat-siz, aykırı kadınlardır ve ideal kadın imajından da uzaktırlar. Masum ve iyi kadınların başına türlü işler açan ve fitnenin taşıyıcıları olarak görülmektedir. Cadılar masallarda, zalim olarak görülüp kötü bir biçimde sergilense de masalın sonunda mutlaka yenilgiye uğratılmakta ve cezalandırılmaktadır.

Masalların kötü kadınları cadılar, günümüz televizyon dizilerinde de sıklıkla işlenmektedir. Masallarla zihinlere işlenen bu tür kadınların fitneci olduğu, itaatkâr olmayan kişilerin kötü olduğu düşüncesi bugün televizyon dizileri aracılığıyla sunulmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, masaldaki cadılarla televizyondaki cadıların benzer ve ayırım noktalarını ortaya koymasından önemlidir. Konuyla ilgili literatür tarandığında, cadı arketipini inceleyen ve feminist bir bakış açısı sunan (Gün, 2008; İçöz, 2008; Karaaslan, 2019; Tokdemir, 2018) bazı çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışma ise, masallardaki “cadı” prototipinin Türk televizyon dizilerine ne şekilde ve nasıl yansıdığı bağlamında tartışmakta ve çalışma bu açıdan önem kazanmaktadır.

Masalların Yapısı, Masal Kişileri ve Masalların İdeolojisi

Masalların kendine özgü bir yapısı bulunmaktadır. Masallarda iyiler kazanırken, kötüler kaybetmekte ve bütün masallar mutlu sonla bitmektedir (Alangu, 2016, s. 192–193). Çoğunlukla olağanüstülükler üzerine kurulu olan masallarda mekânlar, kahramanlar ve olaylar da olağanüstü özellikler taşımaktadır. Masallardaki kahramanların özel adları yoktur. Biz onları vezir, padişah, keloğlan, koca karı gibi kesin bir kişiyi betimleyen kişiler şeklinde tanıırız. Yine masallarda mekân kavramı bilinmemektedir. Mekanlar; ışıklar Ülkesi, Karanlık Ülkesi, Kaf Dağı şeklinde ifade edilmektedir (Boratav, 2019, s. 15; Tuncel, 2011, s. 13). Masallar çoğunlukla düz yazı olarak yazılmaktadır ve halkın hayal gücünden ortaya çıkan anlatılardır. Bu yüzden masallarda sade bir dil kullanılmaktadır. Destanlardan kısa, efsanelerden uzun olan masallarda halk edebiyatının türlerine (mâni, beddua, atasözü vb.) rastlanmaktadır. Masallarda zaman kavramı “-mişli geçmiş zaman” ya da “geniş zaman” ile anlatılmaktadır. Ancak nadiren -dili geçmiş zamanın kullanıldığı da görülmektedir. Masallar üç bölümden oluşmaktadır. Tekerlemeye yer verilen masal girişi, masalın aktarıldığı olay bölümü ve üç elma ya da üç dilek hakkı şeklinde biten sonuç bölümüdür. Masallarda zaman zaman kalıp ifadeler yer verilmektedir (Akgün, 2019, s. 13; Tuncel, 2011, s. 14). Söz gelimi, “masallar giriş bölümüne “Bir varmış; bir yokmuş” tekerlemesiyle başlamaktadır (Tezel, 1971, s.5).

Alsaç, *Masalların Yapı Unsurlarının Çözümlemesi* adlı eserinde masalda yer alan kişileri 3 gruba ayırmakta ve bunları birincil kişiler, ikincil kişiler ve üçüncül kişiler olarak sıralamaktadır. Birincil

kişiler, kendi kişilikleriyle beraber toplumun kendilerinden belediği rol modeli de arketip şeklinde idealize etmektedirler. Toplumun ideolojik söylemleriyle ve kültürel değerleriyle hareket eden asil kahraman yardımcı güçler tarafından korunmakta ve macerası başarıya taşınmaktadır. Birincil tipin üstün ahlakı, zekası, cesareti vb. kişilik özellikleri güzelliğiyle tamamlanmaktadır (Alsaç, 2021, s. 131). İkincil kişiler olay örgüsünde başkahramanla olan ilişkisine göre iki başlıkta görülmekte, başkahramanın ya yanında ya da tam karşısında yer almaktadır. Bunlardan ilki norm kişilerdir. Norm kişiler kahramanın kişiliğini güçlendiren, ona olgunluk kazandıran besleyici ve bütünsel roller üstlenmektedirler. Başkahramanın macerası boyunca yanında duran norm kişiler kahramanın çeşitli işlevlerle donatılıp erginlenmesini sağlamaktadırlar. Norm kişiler ana tip bir kahraman olmaktan öte öncelikle üyesi olduğu toplumun insanı algılama biçimini, değerlerini, inançlarını temsil eden bir fenomendir ve bu düzlemdeki temsil gücünü büyük ölçüde yardımcı unsurlardan almaktadırlar (Alsaç, 2021, s. 131; Temur, 2012, s. 71). Aksakallı, hızır, peri gibi bilgelik merkezine ait değerleri temsil eden tipleri norm tipler olarak ifade edebiliriz. Masallarda bir diğer ikincil kişiler ise kart kişiler olarak bilinmektedir. Kart kişiler karşıt bağlamıyla sorunları, çözümsüzlüğü, korkuyu ve yıkımı ifade ederler. Kart kişiler başkahramanın erdemlerini ortaya koyan zıtlıklarla ifade edilir (Alsaç, 2021, s. 150). Cadı, üvey anne, vezir vb. tipler kart kişilere örnek olarak gösterilebilir. Masalda yer alan son tipler ise üçüncül kişilerdir. Üçüncül kişiler ana olayla alakası olmayan ara unsurlardır. Masalda üçüncül karakterler taşıyan tipler inandırıcılık ögesini taşıyan kişilerdir. Üçüncül kişilerin ana olayı etkileyen bir fonksiyonu yoktur (Alsaç, 2021, s. 154). Masalda sunulan iyi-kötü çatışması şahıs kadrosunun rolünü belirlemektedir. Başkahraman iyiliğin temsilcisidir ve ona sunulan mükafatlar, iyiliğin var olması için mücadele etmesinden kaynaklanmaktadır. Pek çok masalda kahramanlar kötülerle ve kötülüklerle mücadele etmekte bunu da iyilik için yapmaktadırlar (Arıcı, 2016, s. 1027). Dolayısıyla ahlaki değerleri temsil eden tip onurlandırılırken; onun karşısında yer alan kötü karakter ise cezalandırılmaktadır (Alsaç, 2021: 127–128). Masallarda genellikle dış güzellikle iyiliğin, çirkinlikle kötülüğün bağdaştırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte kadınların masallarda itaatkâr ve pasif olduğu söylenebilir. Bunun dışında olan kadınlar ise cadı tiplmesi gibi kötü karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum masallarda ideolojik bulguların varlığını göstermektedir. Masal, kendini mesajlarda gizlemekte ve ideolojik olarak ortaya koymaktadır (Sezer, 2012, s. 21; Yetkiner, 2021, s. 300).

Cadı Kavramı ve Masal Cadıları

Cadı kavramı Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte (TDK, 2022) “Gecele dolaşarak insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlak, kötülük yaparak başkalarına zarar veren kadın, çok güzel göz” manaları taşımaktadır. Görüldüğü gibi cadı sözcüğünün sözlükte üç tanımı bulunmaktadır ve bunların ilk ikisi olumsuz mana içermektedir. Aslında günlük hayatta da daha çok olumsuz anlamları bilinmektedir. Öyle ki cadı sözcüğü Anadolu kültüründe farklı ağızlarda “cazi,” “cazi kari” olarak da bilinmekte ve olumsuz olana vurgu yapmaktadır.

Cadılık kavramı çok eskilere dayanmakta ve literatüre bakıldığında cadılığın kökeninin bazı dinlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak Crow’a göre cadılığın belirli bir dinle ilişkisi yoktur. Ona göre bütün dinlerde cadılar vardır ve bu cadılar doğaya, dine ve hatta Tanrı’ya bile başkaldıran varlıklardır (2006, s. 285). Bununla birlikte cadılar özellikle kadınlarla ilişkilendirilmektedir. Korkunun kadınları olarak da bilinen cadılar, pek çok din ve mitolojide kötü

amaçlara hizmet ettiğine inanılmakta ve doğaüstü güçlere sahip kişiler olarak tasvir edilmektedir.

Cadıların en çok sesinin duyulduğu dönem cadıların tıpkı bir düşman olarak algılandığı 1350–1780 yıllarına denk gelen ‘Cadı Avı Çağı’dır. Bu dönemde pek çok cadı öldürüldüğü için tarihçiler bu dönemi ‘‘Cadı Avı Çağı’’ olarak nitelendirmektedir. Cadılık ile ilgili iddialar ilk defa Ortaçağ’da ortaya atılmıştır. Daha sonra kilisesinin batıl inançlarının etkisiyle sapkın bir teolojik fikre dönüşerek cadı avları başlamıştır. Şifacı kadınlar ve ebeler cadı avlarının ilk kurbanları olsa da zamanla erkeklerin ve hatta çocukların bile, büyücü oldukları iddia edilmiştir. Bu kişiler gelen ihbarlar üzerine tutuklanmış ve türlü eziyetlere maruz bırakılmışlardır (Aksan, 2013, s. 355).

Cadılık kavramı tarihsel süreçte bazı değişikliklere uğramış ve Cadı Avı Çağı’nın sona ermesinden dört yüzyıl süre sonra aydınlanmanın getirdiği toplumsal ve kültürel değişimle beraber masallarda yaşayan fantastik bir kahraman haline gelmiştir (Akın, 2015, s. 153). Cadılar masallarda uzun burunlu, içine çökmüş kırmızı gözleri, siyah pelerini, yaşlı, daha çok ormanın kuytu yerlerinde herkesten uzakta ve yalnız yaşayan kadınlar olarak tasvir edilmektedir.

Masalarda iki farklı kadın bulunmaktadır. Bunlardan ilki, itaatkar, erkeğin yardımına muhtaç iyi kadın ve itaatsiz, kontrol altına alınamayan kötü kadındır. Öte yandan masalarda iyi kadın her zaman çok güzel, zayıf ve gençtir. Kötü olanlar ise her zaman çirkin, genellikle yaşlı ve üreme fonksiyonundan da eksik kadınlardır. Ataeril düzenin karşısında konumlandırılan bu kadınlar annelikten de mahrumdurlar. Hatta bu kadınlar çoğu zaman üvey anne olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Yani kendi doğurmamış ve iyiyi temsil eden öz annenin yerine gelmişlerdir. Zaten birçok masalda öz annenin varlığı bulunmamakta ve sorunlu üvey anne–kız ilişkisine sıklıkla şahit olunmaktadır. Nitekim Schanoes’in de (2014, s. 15) aktardığı gibi ‘‘Pamuk Prenses’in üvey annesi onu öldürmek istemekte; Sindirella’nın (Külkedisi) ki ona hizmetçilik yaptırmakta ve Hansel ve Gretel’inkiler ise onları ormana terk etmektedir.’’

Bununla birlikte bazı masalarda cadılar yamyam olarak da temsil edilmektedir. Örneğin Hansel ve Gretel masasında kardeşlerden birini besiyeye çekmiş cadı tiplemesi vardır ve avının yeterince şişmanlayıp şişmanlamadığını kontrol etmek için ondan her gün parmağını uzatmasını istemektedir. Yani cadılar masalarda çirkin, tekinsiz, izbe görüntüsünün yanın sıra çocuklar için ciddi bir tehlike oluşturan, onları yiyen bir varlık olarak da karşımıza çıkmaktadırlar.

Kısacası, cadılar masalarda masum kadınların başına türlü işler açan kötü, zalim, çirkin ve hatta yamyam kadınlar olarak gösterilmektedir. Ayrıca bu kişiler ataeril sistemde kadınlığın önemli bir sembolü olan doğurganlıktan ve anaçlıktan da yoksundurlar. İktidarı kullanma gücü olan ve erkeğin otoritesine ortak olmak isteyen bu kadınlar, masalın sonunda her zaman yenilgiye uğratılmakta ve –çoğunlukla ölümle– cezalandırılmaktadırlar.

Yöntem

Masal cadılarının Türk televizyon dizilerine nasıl yansıtıldığını araştırıldığı bu çalışmada, eleştirel söylem analizi yönteminden faydalanılmış ve örneklem olarak seçilen dört kadın karakter, bu doğrultuda çözümlenmiştir. Söylem analizi edebiyattan medyaya, ideolojiden yönetim şekline değin geniş bir alan içerisinde eleştirel bir perspektifle kullanılabilir (Kaçar, 2022, s. 688). Eleştirel

söylem analizi, toplumsal etkileşimin dilsel bir biçim alan veya bir bölümü dilsel olan çeşitli düzeylerini analiz etmeye yönelik olarak eleştirel bir yaklaşım sunar. Söylem, toplumsal pratiklerin bir biçimi şeklinde görülmektedir. Toplumsal eşitsizliklerin, dil kullanımıyla nasıl ifade edildiğini, kurulduğunu ve meşrulaştırıldığını soruşturmayı amaç edinmektedir (Dursun, 2013, s. 75, 81).

Eleştirel söylem analizi, sosyal güç ile söylem arasındaki ilişkiyi temel almaktadır. Egemen gruplar ve kurumlar, konuşma ve metinler aracılığıyla gücün kötüye kullanılmasını yasalaştırmakta, yeniden üretmekte ve meşru kılmaktadır. Eleştirel söylem analizi ise bunun nasıl gerçekleştiğini tanımlamakta ve açıklamaktadır (van Dijk, 1996, s. 84). Yapısal olarak dilsel öğeler üzerine kurulan bütünü tümdengelim yaklaşımıyla birlikte, anlamı göz önüne çıkarmaya çalışan bir yöntem özelliğine sahiptir (Tuğan, 2015, s.49). Geray’a göre bu yöntem oluşturduğu kuramsal yapı çerçevesinde, çözümleme nesnesi olan metinlerin üretildiği ve tüketildiği toplumsal yapının sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik durumu ile ilgili tüm süreçleri göz önünde bulundurarak bir yaklaşım belirlemektedir (2006, s. 179).

Bu yaklaşım temel alındığında adındaki ‘‘eleştirel’’ ibaresi, olumsuz bir eleştiri olarak algılanmamalıdır. Olumsuzluktan ziyade, söz konusu söylemin olduğu gibi algılanmadığını ve o söyleme karşı sorgulayıcı bir tavırla yaklaşılacağını anlamak gerekmektedir. Eleştirel söylem analizi, bir dildeki kullanım biçimi, gizli ve açık ifadeleri ele alması açısından derinlemesine birçok çeşitli mesajı ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Analizler esnasında da, dilbilimsel katkının yanı sıra sorun odaklı, kurum ve yöntemi dahil edilmektedir (Çakmak & Bilişli, 2019, s. 107).

Kapsam ve Sınırlılık

Bu çalışma, 19 Mart 2018 tarihinde başlayan Yasak Elma dizisinde; Ender, Yıldız ve Zehra karakterlerinin yer aldığı 1. sezon ile Şahika karakterinin 3. sezon dizi kadrosuna dahil edilmesiyle geçen süreyi kapsamaktadır. Çalışmanın konusu bağlamında inceleme, dizinin ilk sezonlarında yer alan cadı tiplemesinin bariz olarak görüldüğü ana kadın karakterleriyle sınırlandırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, Türk televizyon dizileri oluşturmaktadır. Örneklem ise, FOX TV’de 19 Mart 2018 tarihinde başlayan ve şu an 6. sezonu yayınlanmaya devam eden, izlenme oranı yüksek olan Yasak Elma dizisi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın konusu bağlamında inceleme, dizinin ilk sezonlarında yer alan ana kadın karakterleriyle sınırlandırılmıştır. Bu karakterler seçilirken, çalışmanın amacına uygun özellikte karakterler olmalarına dikkat edilmiştir.

Yasak Elma Dizisindeki Kadın Karakterlerin İncelenmesi

Yasak Elma dizisindeki temel kadın karakterler; Şahika (Nesrin Cavadzade), Ender (Şevval Sam), Yıldız (Eda Ece), ve Zehra (Şafak Pekdemir)’dir. Yasak Elma adlı dizide yer alan Şahika, Ender, Yıldız ve Zehra karakterleri, ataeril toplum düzenine aykırı, aile ve evlilik düzeninin genel işleyişe ters olduğunu gösteren ‘‘kötü’’ kadın tiplemeleridir. İktidarı kullanma gücü bulunan bu kadınların yer aldığı dizide erkekler ikincil bir planda kalmaktadır. Kadınlar arasındaki mücadele alanı masalarda işlendiği gibi aynı şekilde yerli dizilerde de karşılaşılan bir durumdur. Şahika, Ender, Yıldız ve Zehra arasında yaşanan mücadele, entrika savaşları, çatışma, kıskançlık, çekememezlik onları kötülüğün taşıyıcısı olarak lanse etmektedir. Cadı prototipi ve bu prototip ile örtüşen üvey anne gibi öfkesini dışarı vuran, saldırgan, iktidarı kullanma gücü olan bu kadınların kötülük adına yapamayacakları hiçbir şey yoktur.

Şahika Karakteri

Şahika oldukça açık, dekoltesi ve iddialı kıyafetler giyerek şuh bir kadın izlenimi vermektedir (Şekil 1) Vücuduna fazlasıyla dikkat ettiği için zayıf, fit bir görünüme sahiptir. Genç ve güzel bir kadın olan Şahika, her zaman bakımlı, makyajlı modern kadın imajı çizmektedir. Cinselliğini özgürce yaşayan ve bedeni hakkında söz sahibi olan bir kadın olarak, evli erkeklerle rahatlıkla ilişki yaşayabilen bir kadın şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Şahika karakteri, erkeği baştan çıkarıcı ve yuva yıkan "kötü" bir kadın imajı çizmektedir. Evlilik kurumuna aykırı, zarar veren kadın durumunda konumlandırılan Şahika, evli olan sevgilisinin eşi ile rekabet halindedir. Amacı, elbette erkeğini elde etmek için yuva yıkmaktır. Bunun için de her türlü kötülüğü yapmaya hazırdır. Şahika karakteri, oldukça kıskanç, kolaylıkla yalan söyleyebilen, iftira atmaktan sakınmayan biri olarak "kötü" kadın tiplemesinin özelliklerini göstermektedir. Türlü türlü tuzaklar kuran Şahika, masalların sonunda kötülük yapanların cezalandırıldığı gibi bir yaptırıma uğrasa bile yine de kötülük yapmaktan vazgeçmemektedir. Düşmanını saf dışı etmek için zalimce yöntemler kullanan Şahika, "cadı" prototipi ile tamamen örtüşen "kötü" kadın olarak temsil edilmektedir.

Neredeyse çevresindeki herkese karşı olumsuz duygular beslemektedir. Taş kalpli masal cadıları gibi Şahika da içinde en küçük bir iyilik barındırmamaktadır. Şahika karakteri, geleneksel rollerden ve ideal olandan uzak bir kadına karşılık gelmektedir. Geleneksel güç ilişkilerini reddeden, erkeğe ait iktidar gücünü paylaşmak isteyen, erkeğin ötekisi olmak istemeyen bir kadın olarak, bağımlı kadınların aksine bağımsız bir kadın imajı sergilemektedir. İktidarı ele geçirmek için çeşitli tuzaklar kuran bu kadın, adeta fitnenin taşıyıcısı olarak lanse edilmektedir. Erkeğe atfedilen güç, başarı, cesaret özellikleri ile kadınlara atfedilen duygusallık, narinlik, sadakat özellikleri Şahika üzerinde işlerlik göstermemektedir. Her zaman güçlü, dik duruşlu bir tipleme çizerek kadına biçilen geleneksel rolleri alt üst etmektedir. Bu aykırılığın bedelini ise zaman zaman başına gelen olumsuzluklar ve en nihayetinde ölüm ile ödemiştir.

Evlilik, aile ve çocuk kavramlarından nefret eden Şahika, olabildiğince bencil, zalim, taş kalpli biri olarak masallardaki üvey anne prototipini yansıtmaktadır. Dişiliğini kullanarak erkeği baştan çıkarıcı, kafasını karıştıran kadın konumunda yer almaktadır. Erkekler bir kurban gibi pasif bir biçimde sunulurken, Şahika karakteri olabildiğince etkin ve aktif bir şekilde temsil edilmektedir. Erkeğe özgü kabul edilen kamusal alanda yani şirkette çalışan, söz sahibi bir kadın olarak yer almaktadır. Bu kapsamda toplumsal

Şekil 1. Şahika Karakterinden Bir Görüntü (Karar, 2020).

cinsiyet kodlarına ters düşen Şahika, çalkantılı özel yaşamı ve çevresine yaptığı kötülükler üzerinden gösterilerek iş hayatındaki başarısı gölgelenmektedir.

Kadını, şeytana denk tutan yaklaşımlarda olduğu gibi, buradaki denklik de Şahika karakteri ile sağlanmaktadır. Kötülüğe, şiddete, arzuya, saldırganlığa yönelik bir karakter olarak Şahika, kararsız ve tutkularına kapılmaya hazır olan erkeği ağına düşürür vaziyette konumlandırılmaktadır. Şahika karakterinin en belirgin özelliği, diğer dizi karakterlerini zehirleyerek öldürmeye çalışmasıdır. Cadıların en büyük özelliklerinden biri olan zehir mefhumu, Şahika'nın sıklıkla başvurduğu bir yöntemdir. Tıpkı masal cadısının, zehirli elmayı Pamuk Prenses'e yedirerek öldürmeye çalışması gibi Şahika karakteri de, çevresindeki herkesi türlü tuzaklarla zehirlemiştir. Kötülüğünün sınırı olmayan bu kadın, herkesi zehirleyerek masal cadısı ile özdeşleşen bir özelliğe sahiptir. Masal cadılarının, masalların sonunda cezalandırılması gibi, Şahika karakteri de yolun sonunda, çıkan bir arbeye sonucu vurularak öldürülmüştür. Yaptığı kötülüklerin bedelini, ölüm ile ödemiştir.

Ender Karakteri

Çok akıllı ve kurnaz bir kadın olan Ender, savaşmayı ve rekabet halinde olmayı çok sevmektedir. Oldukça baskın bir kadın portresi çizerek, çevresindeki insanları kontrol ve denetim altına almaktadır. enç, güzel, zayıf ve her zaman bakımlı olan Ender yeme-içmesine fazlasıyla dikkat ederek fit bir görünüm sergilemektedir (Şekil 2). Şık ve gösterişli kıyafetleri, daima makyajlı olması ile modern kadını betimlemektedir. Düşmanına yönelik keskin ve kötücül bakışları, masal cadıları ile benzerlik göstermektedir.

Masal kahramanlarının evliliği, "sınıf atlamanın" bir aracı olarak görmesi gibi Ender karakteri de, yanında çalıştığı evli patronunu eşinden ayırarak ve onunla evlenerek sınıf atlamayı başarmıştır. Dizinin ilerleyen bölümlerinde de, erkek egemen sistemin kadın için belirlediği özel alanda sınırlı kalmayarak ve şirkette çalışan bir iş insanı olarak bağımsız bir kadın figürü çizmektedir. İş yaşamında da, özel yaşamında olduğu gibi hırslı, saldırgan, rekabetçi bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cinsiyetçi bakış açısına göre, kadın kamusal alanda değil özel alanda yer almalıdır. Bu bakış açısına uygunluk göstermeyen kadın tiplmeleri olumsuzlanmaktadır. Ender karakteri, toplumsal cinsiyet kavramının kadına biçtiği ev kadını ve annelik rollerinin ötesine geçmektedir. Geleneksel rollerin dışına çıkan kadınların göstermiş olduğu asil performans ise özel yaşamı ile ölçülmektedir. Bu bağlamda Ender, başarılı bir iş insanı olmaktan ziyade özel hayatında yaşadığı olumsuzluklar, gerçekleştirdiği entrikalar çerçevesinde aktarılmaktadır.

Şekil 2. Ender Karakterinden Bir Görüntü (Magazinkolik, 2022).

Elde etmek istediği erkeği, başka bir kadına kaptırmamak için her türlü yola başvuran ve birden fazla evlilik gerçekleştiren Ender, eşinin çocukları karşısında ise tam bir üvey anne imajını yansıtmaktadır. Eşinden boşandığında, üvey kızı Zehra'nın arkasından eşyalarını atması, Ender'in zamanında ne kadar kötü bir üvey anne olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda, geleneksel rolleri kabul etmeyen ve ideal kadın tipinden uzak kalan Ender bir "cadı" prototipidir.

Sorunlar açan, belalar saçan Ender karakteri fitnenin taşıyıcısı konumundadır. Cadılar, pek çok masalda saldırgan işlevi yerine getirmektedir. Dizide yer alan diğer kadın karakterler gibi Ender de, aynı erkeği elde etmek için arkalarından türlü entrikalar gerçekleştirmektedir. Sınırları olmayan bu kadın, özgürce hareket edebilmekte, bağımsız ve etkin bir rol üstlenmektedir. Ender'in çocukları olmasına rağmen, kutsal olarak görülen annelik görevinden ziyade özel hayatı ve sürekli rekabet halinde olduğu iş yaşamı ile ön plana çıkmaktadır. Dizinin geçmiş bölümlerinde de eşini aldatan bir kadın olarak gösterilmektedir. Evliyen başka bir adamla ilişkiye girmesi, sevgili olması gibi noktalar, Ender'in cadı tiplemesine uygun olduğunu ve toplumdaki kadına yüklenen rollerin dışında yer aldığını göstermektedir. İdeal olmayanın cadı prototipinde bir araya gelmesi, Ender karakterinde de işlerlik göstermektedir. Ender karakteri, fakirlikten kurtulmak için türlü entrikalar gerçekleştirerek zengin bir erkekle evlenmiştir. Hayatındaki tek arzusu, zengin ve güçlü biri olmak olan Ender, yaptığı kötülüklerin bir bedeli olarak zaman zaman zengin yaşamından kopararak fakirlikle sınanmıştır. Dolayısıyla, ataerkil düzene karşı gelmenin ve bir erkeğin iktidarını paylaşma isteğinin bedelini bu şekilde ödemiştir.

Yıldız Karakteri

Genellikle "kötü" kadın görüntüsüne karşılık gelen Yıldız, sarı saçlı, oldukça genç, güzel ve bakımlı bir kadındır. Dizide yer alan diğer kadın tiplmelerine göre balık etli olan Yıldız, her zaman modern ve şık kıyafetler ile gösterilmektedir (Şekil 3). Oldukça rahat tavırları ve gösterişli bir yaşamdan hoşlanması, onu "zengin koca avcısı" olarak nitelemektedir. Usta bir yalancı ve insanları kolayca manipüle eden biri olarak erkeği kandıran ve baştan çıkaran bir figür çizmektedir. Toplumun kadına uygun gördüğü, ev içerisinde ondan beklenen ve "kadın işleri" olarak tanımlanan sorumluluklar, dizide yer alan diğer kadın karakterlerde olduğu gibi Yıldız karakterinde işlerlik göstermemektedir. Üz el ve genç olma olgusuna oldukça uygunluk gösteren Yıldız'ın hayatındaki tek amacı, zengin

bir erkekle evlenerek sınıf atlamaktır. Bu amaç doğrultusunda da, kendinden yaş olarak epey büyük ve çocukları olan zengin bir erkekle evlenmiştir. Dişiliğini kullanarak, sevgilisini karısından ayırmış ve zengin bir erkekle evlenmeyi başarmıştır. Yıldız karakteri, zengin koca avcılığı rolünde biçimlenmektedir. Yıldız bir üvey anne olarak, kocasının çocuklarının ona yaşattıklarından dolayı hiçbir zaman altta kalmayarak, onlara üvey anneliğini göstermiştir.

"Fedakar anne," "namuslu eş" veya "evinin kadını çocuklarının anası" mesajlarının her fırsatta empoze edildiği ataerkil düzende Yıldız, aykırı bir profil çizerek olumsuzlanmaktadır. Kocasının arkasından iş çeviren bir kadın olarak başına türlü belalar, sorunlar açmaktadır. Masalarda kadının kurtarıcısının daima bir erkek olması gibi Yıldız karakteri de başına açtığı sıkıntıları eşleri sayesinde çözüme kavuşturmaktadır.

Kadının iffetli olması, kocasına ve çocuklarına karşı şefkatli ve sadık olması, kocasının sözünden çıkmaması, evine bağlı olması gibi kadına biçilen roller, Yıldız karakterinde işlerlik göstermemektedir. Eşlerinden habersiz, arkalarından türlü türlü entrikalar, planlar gerçekleştiren bir kadın olarak, "cadı" prototipi ile örtüşür niteliktedir.

Yıldız, konforlu ve lüks hayatını kaybetmemek, geçmişteki varoş hayatına geri dönmek için her türlü kötülüğü yapmaktadır. Yaptığı kötülüklerin bedelini de, dönem dönem, eski mahallesindeki fakir hayatına beş parasız bir şekilde dönerek ödemek zorunda kalmıştır.

Zehra Karakteri

enç, zayıf, güzel ve bakımlı bir kadın portresi çizen Zehra, her zaman şık ve modern kıyafetler giymektedir (Şekil 4) Babasının zengin oluşu nedeniyle bol bol alışveriş yaparak her türlü imkandan rahatlıkla faydalanmaktadır. Mini, dekolteli kıyafetler tercih eden Zehra, fit görüntüsüyle modern bir kadın imajı sergilemektedir. Ataerkil toplumun kadından beklediği ağırbaşlı, sessiz, sakin, itaatkar gibi özelliklerin aksine Zehra oldukça asi, saldırgan bir tavır takınmaktadır. Giydiği iddialı kıyafetler ve her zaman elindeki içki kadehi ile gösterilmesi onu toplumsal cinsiyet düzeninin dışında konumlandırmakta ve kötü kadın olarak lanse etmektedir.

Masalarda da sıkça rastlanılan, "beyaz atlı prensini bekleyen kadınlar" gibi Zehra karakteri de hayatının aşkını beklemektedir. Zehra'yı, Külkedisi, Uyuyan Güzel gibi masal kahramanlarından ayıran fark ise "bekaret" olgusudur. Çünkü o, cinselliğini özgürce

Şekil 3. Yıldız Karakterinden Bir Görüntü (Trt, 2021).

Şekil 4. Zehra Karakterinden Bir Görüntü (Haberler.com, 2021).

yaşayan bir kadın olarak tasvir edilmektedir. Tıpkı masallardaki cadı kadın gibi kendi bedeni hakkında söz sahibi olan, bağımsız bir kadın portresini betimlemektedir. Dolayısıyla geleneksel ataerkil kodlara ters düşmektedir.

Alkol sorunu olan Zehra, dizinin birçok bölümünde babası ile çatışmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin beklentisini karşılayamadığı için her zaman aykırı, sansasyonel yaratan, bağımsız, özgür bir kadın imajı çizmektedir. Dizide yer alan diğer kadın karakterler, Zehra'nın babasıyla evlilik gerçekleştirdiği için onun üvey annesi pozisyonunda yer almaktadırlar. Zehra karakteri de, her bir üvey annesiyle sorunlar yaşayan, kesinlikle onları kabul etmeyen ve istemeyen davranışlar sergilemektedir. Bu doğrultuda, onlara kötülük yapmaktan çekinmeyen bir tutum ile hareket etmektedir. Hayatındaki tek iktidar olan babasının arkasından işler çevirmekte, bağımsızlığını kanıtlamak için kendine ait iş kurma cesaretini göstermektedir.

Geleneksel rolleri reddeden bir kadın olarak konumlandırılan Zehra, "kötü" kadın olarak yansıtıldığı dizide, masal cadılarına benzer özellikler göstermektedir. Yolun sonunda Zehra'nın cezalandırılması ise, diğer karakterlerden farklı olarak dolandırılma, kandırılma ile gerçekleşmektedir. Bağımsızlığını kanıtlamak için babasının arkasından iş çevirmesinin ve babasının eve eş olarak getirdiği üvey annelerine kötü davranmasının bedelini, hayatına giren birileri tarafından kandırılarak, dolandırılarak ödemiştir. Dolayısıyla Zehra ataerkil yapının dışına çıktığı için pişman edilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Özellikle çocukların dünyayı kurgulama aracı olarak bilinen ve toplumsal gerçeklikle ilgisiz görünen masallar verdikleri mesajlarla özünde ataerkil düzene hizmet eden bazı kodlar barındırmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte masallarda yer alan her tür prototip dizilerde, filmlerde ve reklamlarda da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Masallardaki cadı prototipinin dizilerdeki karşılığını bulmayı amaçlayan bu çalışmada örneklem olarak Yasak Elma dizisindeki kadın karakterler ele alınmıştır. Aslında Türk televizyon dizilerini hemen hemen hepsinde cadı denilebilecek karakterler bulunmaktadır. Ancak çalışmada örneklem olarak seçilen dizide birçok cadı karakteri bulunmaktadır.

Dizide yer alan Şahika karakteri, oldukça kıskanç, kolaylıkla yalan söyleyebilen, iftira atmaktan çekinmeyen, sevmediği insanları zehirleyerek öldüren biri olarak tam bir masal cadısını andırmaktadır. Bu karakter aynı zamanda kimseyle gerçek arkadaşlık, dostluk kurmayan ve böylece "yalnız" yaşayan bir karakter olarak masal cadısının özelliklerine ilişkin önemli özellikler taşımaktadır. Birçok masalın sonunda kötülük yapan cadıların ölümle cezalandırıldığı gibi Şahika karakteri de ölümle cezalandırılmış ve yaptığı kötülüklerin bedeli ödemiştir.

Masallarda sıklıkla karşımıza çıkan "sınıf atlama" olgusu dizide iki kadın karakterin hikâyesinde de görülmektedir. Hem Ender karakteri hem de Yıldız karakteri fakirlikten kurtulmak için türlü entrikalarla farklı zamanlarda aynı zengin adamla evlenmişlerdir. Ancak Ender ve Yıldız karakteri zaman zaman fakirlikle sınanmışlardır. Dolayısıyla onlar bir erkeğin huzurunu bozmanın yani ataerkil düzene karşı gelmenin bedelini bu şekilde ödemişlerdir.

Dizide yer alan diğer kadın karakterler, Zehra'nın babasıyla evlilik gerçekleştirdiği için onun üvey annesi pozisyonunda yer almaktadırlar. Zehra karakteri de, her bir üvey annesiyle sorunlar yaşayan, kesinlikle onları kabul etmeyen davranışlar

sergilemektedir. Çalışmanın literatür bölümünde de değinildiği üzere masallarda yer alan sorunlu üvey anne-kız ilişkisinin dizilerde de işlenen bir tema olduğu görülmektedir. Zehra karakteri hayatındaki tek iktidar olan babasının arkasından işler çevirmekte, bağımsızlığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Zehra'nın cezalandırılması ise diğer karakterlerden farklı olarak kandırılma ile gerçekleşmektedir. Babasının arkasından iş çeviren ve babasının eve eş olarak getirdiği üvey anneye kötü davranan karakter başka birileri tarafından kandırılarak, dolandırılarak cezalandırılmaktadır. Böylece her halükârda ataerkil yapının dışına çıkan, pişman edilmektedir.

Sonuç olarak masallardaki cadı prototipi ile dizilerdeki cadı karakterlerinin pek çok açıdan paralellik gösterdiği söylenebilir. Ancak dizilerdeki cadılar, çoğu masalda tasvir edilen sivri burunlu, yaşlı ve çirkin bir şekilde gösterilmemektedir. Hatta örneklem olarak seçilen dizide cadı tiplemesine uygun kadınların hepsi çok güzel, bakımlı ve seksi kadınlardır. Ayrıca yalnızlığı tercih etseler bile ormanın kuytularında yaşamamakta ve her an karşılaşabileceğimiz kişiler olarak yanı başımızda yaşamaktadırlar. Masallarda ataerkil sistemi bozmaya çalışan kadınlar nasıl cezalandırılıyorsa dizilerde de cadılar aynı şekilde cezalandırılmaktadır. Böylece ege-men söylem diziler aracılığıyla yeniden üretilmekte ve topluma dayatılmaktadır. Konuyla ilgili daha önce Yetkiner (2021), Pinokyo ve Kırmızı Başlıklı Kız masalından hareketle incelediği *Devletin İdeolojik Aygıtları Bağlamında Masallara Yönelik Bir Araştırma* adlı çalışmada, her iki masalda var olan kalıp betimlemelerin, toplumda baskın olan ideolojik yapıyı destekler biçimde kurgulandığı sonucuna ulaşmıştır. Yine Yücel'in 2022 yılında yaptığı *Yeşilçam'ın Masal Uyarlamalarına Feminist Perspektiften Bakmak: Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Ayşecik Ve Sihirli Cüceler Rüyalar Ülkesinde, Külkedisi Sinderella* adlı çalışmada toplumun normlarını dışında hareket eden ve kötü olarak adlandırılan kadınların her daim cezalandırıldığını tespit etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada alanda yapılan diğer çalışmalarda tespit edilen sonuçlarla paralel sonuçlara ulaşılmıştır denilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – N.Ş., G.M.; Tasarım – N.Ş., G.M.; Denetleme – N.Ş., G.M.; Kaynaklar – N.Ş., G.M.; Malzemeler – N.Ş., G.M.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – N.Ş., G.M.; Analiz ve/veya Yorum – N.Ş., G.M.; Literatür Taraması – N.Ş., G.M.; Yazıyı Yazan – N.Ş., G.M.; Eleştirel İnceleme – N.Ş., G.M.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – N.Ş., G.M.; Design – N.Ş., G.M.; Supervision – N.Ş., G.M.; Resources – N.Ş., G.M.; Materials – N.Ş., G.M.; Data Collection and/or Processing – N.Ş., G.M.; Analysis and/or Interpretation – N.Ş., G.M.; Literature Search – N.Ş., G.M.; Writing Manuscript – N.Ş., G.M.; Critical Review – N.Ş., G.M.

Declaration of Interests: The authors have no conflicts of interest to declare.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Akgün, A. (2019). *Reklamda masal dilinin kullanımı ve kadın temsili* (Tez No: 578245). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Akın, H. (2015). *Ortaçağ Avrupası'nda cadılar ve cadı avı*. Phoenix Yayınevi.
- Aksan, Y. (2013). 1450–1750 Yılları arasında Avrupa'da cadılık 1450–1750. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 28(2), 355–368. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetid/issue/5067/69142>.
- Alangu, T. (2016). *Keloğlan Masalları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Alsaç, F. (2021). *Masalların Yapı Unsurlarının Çözümlemesi*. Hiperlink.
- Arıcı, A. F. (2016). Estetik değer oluşturmada masalların rolü: Türk masalları örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1017–1035. [CrossRef]
- Boratav, P. N. (2009). *Zaman Zaman İçinde*. İmge Yayınları.
- Çakmak, F., & Bilişli, Y. (2019). İdeoloji, söylem ve iletişim çalışmalarında Ruth Wodak. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 99–124. [CrossRef]
- Crow, W. (2006). *Büyünün, cadılığın ve okültizmin tarihi*. Dharma Yayınları.
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim kuramı kritik*. İmge Kitabevi.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Siyasal Kitabevi.
- Gün, B. (2008). *Masallara feminist bir bakış ve cinsiyet meseleleri* (Tez No: 228184). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Haberler.com (2021). *Zehra karakterinden bir görüntü*. <https://www.haberler.com/haberler/yasak-elma-zehra-kimdir-safak-pekdemir-kimdir-13899611-haberi/>
- İçöz, F. (2008). Masalda cadı: “ötekinin” arketipi (Tez No: 230893). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Kaçar, F. (2022). Anaakım Türk komedi sinemasında stereotip olgusu “Mahsun Kırmızıgül”ün filmlerinde stereotip ve klişelerin analizi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 685–698. [CrossRef]
- Karaaslan, C. (2019). *Anonim Türk masallarında toplumsal cinsiyet bağlamında kadın* (Tez No: 551863). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Karar (2020). *Şahika karakterinden bir görüntü*. <https://www.karar.com/yasak-elma-sahika-ayriliyor-mu-nesrin-cavadzadenin-diziden-ayrilacagi-iddiasi-1596311>
- Magazinkolik (2022). *Ender karakterinden bir görüntü*. <https://www.magazinkolik.com/yasak-elma-ender-yildizin-yalanini-ortaya-cikarabi-lecek-mi-92483h.htm>
- Schanoes, V. L. (2014). *Fairy tales, myth and psychoanalytic theory: Feminism and retelling the tale*. Ashgate Publishing. https://play.google.com/books/reader?id=2_sFDAAQBAJ&pg=GBS.PR3&hl=tr
- Sezer, M. Ö. (2017). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. Kor Kitap Yayınları.
- TDK (2023). *Cadı. Türk dil kurumu sözlüğünde*. Erişim tarihi: 10.01.2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- Temur, N. (2012). *Masal Destanındaki Tipler üzerine bir inceleme*. Kurgan Yayıncılık.
- Tezel, N. (1971). *Türk Masalları (Cilt: 1)*. Kültür Bakanlığı.
- Tokdemir, K. (2018). *Kötü kadın/iyi kadın zıtlığı: Masallarda cadı prototipinin incelenmesi* (Tez No: 504070). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- Tuğan, N. H. (2015). Son dönem Türk sinemasında hastalık temsilleri: ‘saç’ filminin eleştirel söylem çözümlemesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*(40), 48–76.
- Tuncel, U. (2011). *Sürelî yayınlardaki masalla ilgili çalışmaların açıklama bibliyografyası* (Tez No: 280057). [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi.
- van, Dijk (1996). Discourse, power and access. In C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (Eds.). *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis* (pp. 84–104). Routledge.
- Yetkîner, B. (2021). Althusser'in Devletin ideolojik aygıtları bağlamında masallara yönelik bir araştırma. *İNİFE – Dergi*, 6(1), 298–311. [CrossRef]
- TRT Haber (2021). *Yıldız Karakterinden Bir Görüntü*. <https://www.trhaber.com/sinema-dizi/yasak-elma-da-flas-gelisme-cagatay-ve-yildiz-bosanacak-mi-h19927.html>